Vladimír Holan

český básník a překladatel

* 16. 9. 1905 Praha, + 31. 3. 1980 tamtéž

Holanova poezie je výjimečným příkladem směřování k zduchovnění lyriky cestou takřka absolutní jazykové a metaforické tvorby, jež jeho dílo dovádí do téměř dokonale čistého, spirituálního tvaru. Jeho tvorba, jíž se v české poezii jen těžko hledá obdoba (částečně F. Halas a J. Palivec), klade mimořádně velké nároky na čtenáře, neboť Holanův neobyčejně hutný básnický výraz až k prasknutí napíná strunu možností jazyka ve snaze přimět ho, aby vyslovil nehmatatelné (teoretik Miroslav Červenka).

Po maturitě na gymnáziu (1926) byl Holan do roku 1933 zaměstnán jako úředník-kontokorent v Penzijním ústavu, poté jako časopisecký redaktor. Po debutu Blouznivý vějíř (1926), ještě poznamenaném poetismem, vydává sbírku Triumf smrti (1930), obsahující již výrazně do sebe uzavřenou poezii vyznačující se tragickým pocitem a meditativní atmosférou. V tomto duchu pak pokračuje ve sbírkách Vanutí (1932), Kolury (1932), Torzo (1933) a Oblouk (1934). Holanův "průzkum" možností jazyka (jazykové deformace, novotvary, perifráze atd.) v tomto období vrcholí knihou "čisté lyriky" Kameni, přicházíš… (1937).

Mnichovský diktát, nacistická okupace a ohrožení národní existence se odrazily v emocionálně vyhrocených panoramatických obrazech sbírky Září 1938 (1938), ve fantaskní vizi okupovaných Čech Sen (1939) (básně tohoto druhu vydal roku 1946 v knize Havraním brkem), ale i v rozsáhlé lyrickoepické básni První testament (1940). A také druhá Holanova epická skladba Terezka Planetová (1943), elegické vyprávění o pomíjivosti krásy a existence, je pokusem z duchovního zmatku doby směřovat k transcendentálnímu východisku. Pro pochopení Holanova díla je důležitý jeho básnický deník 1934-38 Lemuria (1940).

Jistě pod vlivem dobové atmosféry Holan sklouzl po nejpozemštějších štrukskách na nejpolitičtější zem (V. Černý) a ještě roku 1945 stačil vydat dvě oslavné sbírky Dík Sovětskému svazu a Panychida, které spolu s idylickými portréty sovětských vojáků Rudoarmějci ("To oni zachránili svět") a sbírkou Tobě (1947) představují výjimečný obrat k tendenční, časové poezii.

V 50. letech se Holan odmlčel, což bylo vnímáno jako výmluvné gesto nesouhlasu s novým "pořádkem". Žil od roku 1948 se svou ženou a dcerou v domě na Kampě (vedle J. Wericha) v relativní samotě, věnoval se překládání (Holan přetlumočil jemu blízké básníky Friedricha Hölderlina, Rainera M. Rilkeho, Charlese Baudelaira, Luise de Góngoru y Argote a další) a samozřejmě psal. K publikování se však mohl vrátit (odmyslíme-li dětskou knížku Bajaja z roku 1955) až začátkem 60. let. Jako první se objevila Mozartiana (1963) a následovaly básnické knihy, v nichž sílí úzkost ze ztráty smyslu a rozpadu existence, což nachází svou podobu v jakýchsi "mýtech bez mýtu", epických příbězích přerůstajících v symbol osudu člověka. Patří sem Příběhy (1963) a především rozsáhlá filosofická skladba Noc s Hamletem (1964), na niž navázalo později torzo Noci s Ofélií (1973). I v lyrice je možné postřehnout prozaizující tendenci, která však vždy směřuje k básnické reflexi a radikálnímu přesahu (Na postupu, 1964; Bolest, 1965; Na sotnách, 1967; Asklépiovi kohouta, 1970). V roce 1965 začaly vycházet v Odeonu Holanovy Sebrané spisy, v nichž pak roku 1982 také posmrtně vyšly dvě poslední Holanovy sbírky Předposlední a sbírka s příznačným názvem Sbohem?